Bel.Kl. 19(1) 1993

DE PATRIJS IN DE KEMPEN IN 1992.

Marco Bakermans, Wim Deeben, Hans Hermans en Tonny van der Vleuten

1. INLEIDING

In navolging van een inventarisatie van de Patrijs in 1986, is het plan opgepakt om dit in 1992 nog eens uit te voeren. Hierbij is een steekproef van in totaal 35 km-hokken geïnventariseerd, alle volgens de voorgeschreven methode. Aan deze inventarisatie hebben 14 personen hun medewerking verleend, te weten: Marco Bakermans, Martin van de Broek, Peer Busink, Wim Deeben, Piet van Happen, Hans Hermans, Huub Knubben, Yves Martens, Ben Schrijvers, Gerrit Vink, Tonny van de Vleuten, Edwin van de Werf, Jan Wouters en Pieter Wouters.

Deze verslaglegging bevat de volgende onderdelen: een beschrijving van de vraagstelling en de gebruikte inventarisatiemethode (resp. hoofdstuk 2 en 3), een opsomming van de resultaten (hoofdstuk 4); tenslotte worden de resultaten vergeleken (hoofdstuk 5) en van hun relativiteit voorzien (hoofdstuk 6).

2. VRAAGSTELLING

De Patrijs is een soort die vaak aan de aandacht van vogelaars ontsnapt. Het agrarisch gebied wordt immers weinig bezocht, met name op tijdstippen waarop Patrijzen aktief roepen. Zelfs tijdens de inventarisaties van het agrarisch gebied voor de provincie werd deze soort onderbelicht.

Toch is de Patrijs een interessante soort: standvogel, bewoner van bij voorkeur extensief gebruikt agrarisch gebied en bovendien nog jachtwild. Er doen allerlei verhalen over de Patrijs de ronde, waarin toename en sterke afname beide ter sprake komen. Moeten we bouwen op wat de jagers zeggen en de beslissingen over deze soort geheel in hun handen leggen? Wij als vogelaars kunnen op dit moment nog niet veel zinnige dingen over de soort zeggen. Deze inventarisatie is een poging om daar verandering in te brengen.

De vraagstelling valt in drie onderdelen uiteen:
- hoe talrijk is de Patrijs in de Kempen?
- zijn er verschillen in de dichtheid, regionaal of naar landschapstype?
- is er sprake van aan te tonen toe- of afname?

3. METHODE

Er is gebruik gemaakt van de inventarisatiemethode en het vergelijkingsmateriaal uit 1986. In dat jaar zijn 16 kilometerhokken in de Kempen geïnventariseerd.

De volgende richtlijnen zijn voor beide inventarisaties gehanteerd:
- inventarisatie-eenheid: km-hok
- inventarisatieperiode: maart en april
- inventarisatietijd: van 1 uur voor, tot 1 uur na zonsondergang
- inventarisatieduur: 1 uur per km-hok
- aantal bezoeken: minimaal 3
- vervoer: fietsend en/of te voet
- regelmatig, zeker 1x per 200m stoppen en luisteren
- geen cassetterecorder gebruiken
- gegevensverwerking: in het veld op standaardformulieren met kaartje waarnemingslokaties intekenen

Het was de bedoeling dat in elk geval de 16 km-hokken die in 1986 gedaan

zijn weer te inventariseren. Voor 12 km-hokken is dat gelukt. Uitbreiding van het telgebied vond bij voorkeur plaats aansluitend bij deze hokken. Zo zijn 5 clusters van uurhokken ontstaan waarbinnen gegevens over de Patrijs verzameld werden. Dit zijn de clusters Eindhoven-noord/Acht, Veldhoven/Waalre, Eersel/Steensel, Bladel/Hapert en Reusel.

4. RESULTATEN

In tabel 1 staan de resultaten van de inventarisatie per kilometerhok. Eveneens is per hok aangegeven, hoeveel hectare agrarisch gebied aanwezig is.

Tabel 1. Resultaten van de patrijsinventarisatie in de Kempen in 1992. Tussen haakjes staan eventuele aanvullende bezoeken vermeld.

Atlasblok	Kmhok	Aantal geldige bezoeken	Aantal territoria	Aandeel agrarisch gebied per km-hok (ha)
51-25	51	?	1	50
51-25	52	?	3	50
51-34	11	2	2	25
51-34	22	2	2	75
51-34	32	?	1	100
51-34	15	?	1	50
51-34	25	?	0	50
51-35	11	?	3	75
51-35	12	?	3	75
51-35	21	?	0	25
51-35	22	?	0	50
51-45	45	3	8	80
51-45	55	3	3	100
51-46	51	3	6	75
51-54	22	4 (1)	0	80
51-54	23	4 (1)	6	80
51-43	55	?	0	65
51-53	15	?	0	90
51-53	52	3 (3)	3	80
57-13	13	3	2	70
57-13	14	3	1	50
51-52	23	2	4	90
51-52	33	2	6	90
51-52	42	2	4	60
51-52	52	2	1	25
51-52	43	2	5	100
57-12	12	3	5	90
57-12	22	3	3	80
57-12	32	3	1	50
51-51	41	3	3	75
51-51	42	3	3	100
51-51	51	3	6	90
51-51	52	3	4	90
56-18	34	3	4	80
56-18	13	4	8	90

In totaal werden 35 hokken van 1 bij 1 killometer geïnventariseerd. Daarin werden 102 territoria vastgesteld. Van de geïnventariseerde blokken (totaal 3500 ha.) bestond 2505 ha uit agrarisch gebied. Dit levert een dichtheid op van 2,9 territoria. per 100 ha geïnventariseerd gebied, en 4,1 territoria per 100 ha agrarisch gebied. In figuur 1 zijn de resultaten op kaart ingetekend.

Figuur 1. Resultaten van de patrijsinventarisatie in de Kempen in 1992. Verdeling van de geïnventariseerde km-hokken met daarin aangegeven het aantal territoria per km-hok (zie ook tabel 1). Steden en dorpen zijn zwart gearceerd aangegeven.

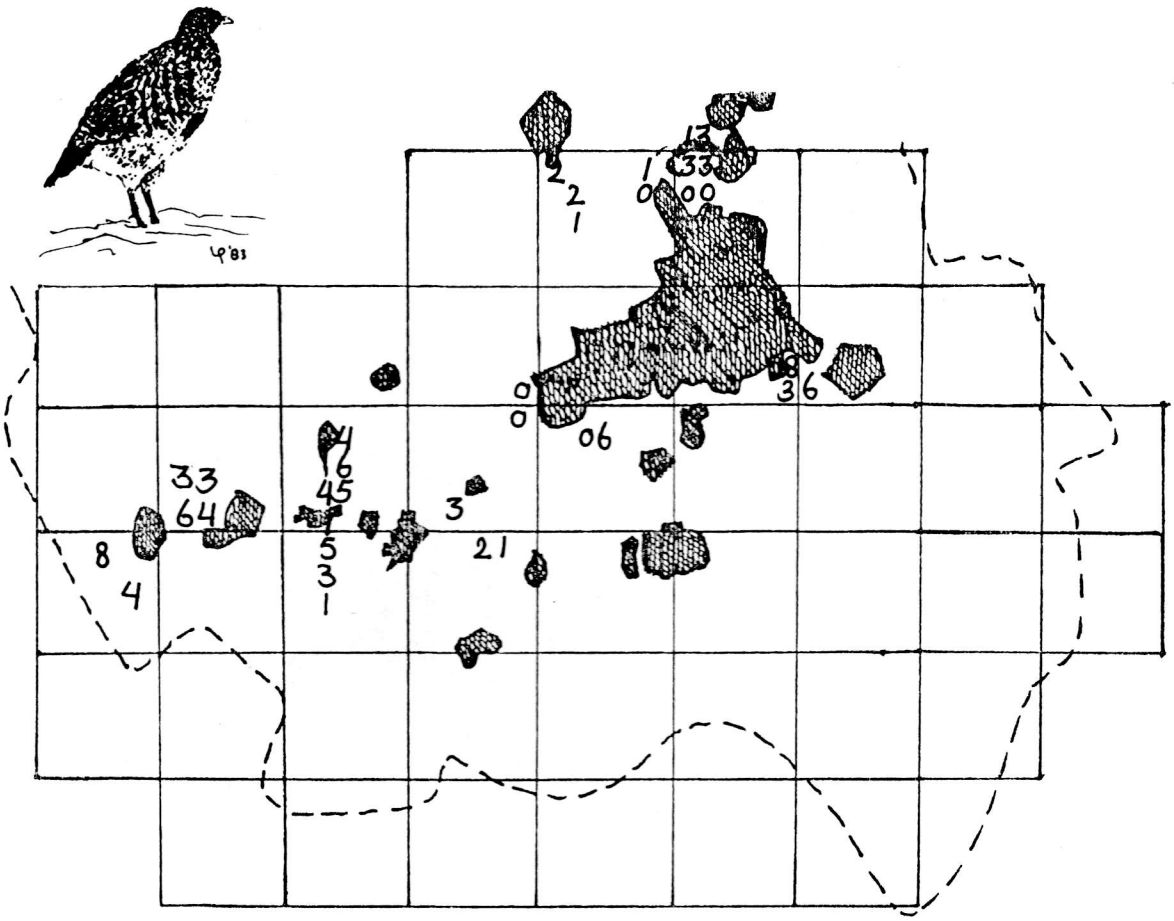

5. VERGELIJKING MET DE RESULTATEN VAN 1986

In tabel 2 worden de kilometerhokken die zowel in 1986 als in 1992 geïnventariseerd zijn met elkaar vergeleken. In figuur 2 zijn de verschillen op kaart ingetekend. Hoewel er plaatselijk grote toe- of afname is opgetreden, lijkt de stand van de Patrijs in de hele Kempen vrijwel hetzelfde gebleven: in de 12 blokken werd in 1992 in totaal 1 territorium meer vastgesteld dan in 1986.

Tabel 2: Vergelijking van de 12 km-hokken die zowel in 1986 als in 1992 geïnventariseerd zijn.

Atlasblok	Km-hok	Aantal terr. 1986	Aantal terr. 1992	Verschil
51-34	32	5	1	-4
51-52	33	5	6	+1
51-52	43	10	5	-5
51-52	52	2	1	-1
51-53	52	1	3	+2
51-54	22	0	0	0
51-54	23	1	6	+5
56-18	13	3	8	+5
56-18	34	3	4	+1
57-12	12	5	5	0
57-12	22	7	3	-4
57-13	14	0	1	+1

Figuur 2: Vergelijking van de patrijsinventarisaties in de Kempen in 1986 en 1992. Per km-hok is de toename of afname sinds 1986 aangegeven.

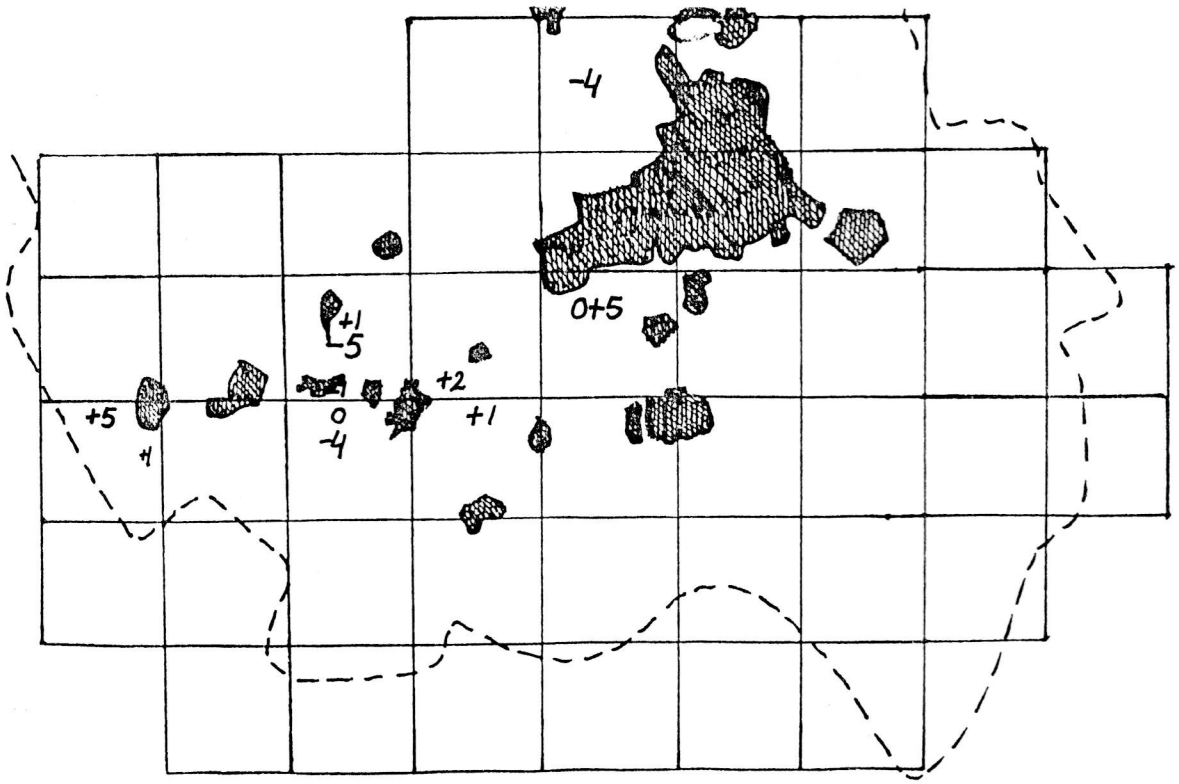

6. DISCUSSIE

Bepalende faktoren voor de populatiegrootte van de Patrijs zijn onder meer het biotoop en de jacht.

Over het biotoop valt te vermelden dat hierin de laatste jaren geen noemenswaardige veranderingen hebben plaatsgevonden. Deze constatering is afgeleid uit de grondgebruikgegevens van de km-hokken die in beide jaren zijn geïnventariseerd. De grootste biotoopverandering voor het gehele gebied, nl. die onder invloed van ruilverkavelingen, was in 1986 reeds uitgewerkt. Ook de invloed van verdere intensivering van de landbouw over deze periode is minimaal; ook hierbij vielen de grootste klappen eerder.

Wat de jacht betreft is de druk van georganiseerde zijde afgenomen. De soort wordt, zeker vergeleken met 1986, minimaal bejaagd (mededeling wildbeheerseenheid Westerkempen). Er is geen beeld te vormen van de jachtdruk van ongeorganiseerde zijde. In hoeverre uitzetten een rol speelt is niet duidelijk, lokaal gebeurt dit wel, met wisselend succes.

In hoofdstuk 5 staan de resultaten van beide inventarisaties naast elkaar. In 1986 is een dichtheid van 3,6 territoria per 100 ha gevonden, terwijl in 1992 dit cijfer 2,9 bedraagt. Daaruit zou af te leiden zijn dat de stand wat af is genomen ten opzichte van 1986. Maar het laatste cijfer geeft een betrouwbaarder beeld omdat deze dichtheid berekend is over 35 km-hokken tegenover 16 km-hokken in 1986.

Bovendien blijkt uit de 12 twee keer geïnventariseerde blokken dat daar de populatiedichtheid constant is gebleven. Geconcludeerd mag dan ook worden dat de populatie van de Patrijs in de Kempen als geheel, redelijk stabiel is gebleven.

Volgens de Atlas van Nederlandse broedvogels (Texeira 1979) komt op de zandgronden van Oost-Brabant een dichtheid voor, variërend van 0,5 tot 2,5. Beide keren zit de Kempen daar dus boven.

Tijdens de laatste inventarisatie is duidelijk geworden dat tellingen in mei ook goede resultaten kunnen geven. Een gebied bij Reusel is in drie verschillende maanden bezocht. Dat gaf de volgende aantallen territoria of paren:

maart	ca 13
april	ca 11
mei	ca 13

Het is gebleken dat Patrijzen in mei vaak paarsgewijs percelen met opkomende mais opzoeken om te fourageren, waardoor deze gemakkelijk waar te nemen zijn. De beste waarnemingstijd is dan vaak een uur voor zonsondergang tot de schemer (Wouters 1992).

Tot slot willen wij iedereen bedanken die aan deze inventarisatie heeft mee geholpen.

7. LITERATUUR
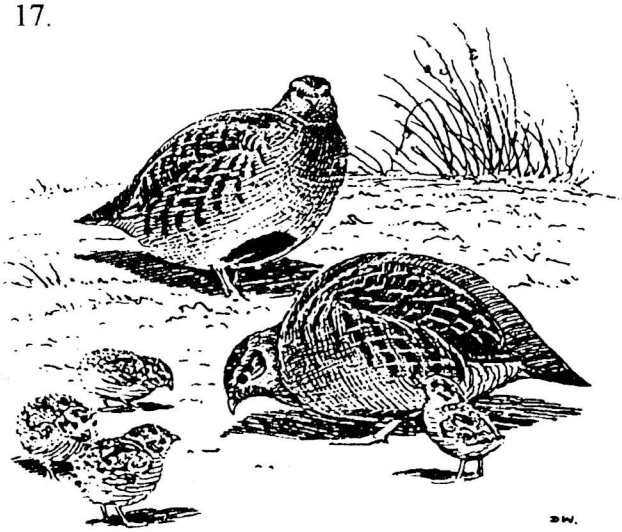
-Asseldonk, E.van,1986. Kempische patrijsinventarisatie 1986. De Blauwe Klauwier 12(3): 2-6.
-Texeira, R.M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. 's Graveland.
-Wouters, P. 1992. Het inventariseren van Patrijzen. Behoort midden mei ook tot de beste tijd? De Blauwe Klauwier 18(4): 16-17.